

УДК 338.246.025

Голомб В.В.
кандидат економічних наук,
Запорізька державна інженерна академія

Голомб В.В.
начальник управління експертиз
Запорізької торгово-промислової палати

ЕКОНОМІЧНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ ІМПОРТОВАНИХ ТОВАРІВ

ECONOMIC AND LEGAL ASPECTS OF OFFICIAL VALUATION

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто методи визначення митної вартості товарів, ввезених на територію України. Описано послідовність дій декларанта в процесі подання відомостей про вартість імпортованих товарів для визначення розміру мита. Запропоновано методи вирішення судових спорів між імпортером та органом доходів та зборів. З'ясовано основні проблеми, які виникають під час визначення митної вартості імпортованих товарів, та запропоновано заходи щодо їх вирішення.

Ключові слова: митна вартість товару, основний метод, резервний метод, показники митної вартості товарів, фінансові гарантії, митне оформлення, судові рішення.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены методы определения таможенной стоимости товаров, которые ввозятся на территорию Украины. Описана последовательность действий декларанта в процессе представления сведений о стоимости импортируемых товаров для определения размера пошлины. Предложены методы решения судебных споров между импортером и органом доходов и сборов. Рассмотрены основные проблемы, которые возникают при определении таможенной стоимости импортируемых товаров, и предложены меры по их решению.

Ключевые слова: таможенная стоимость товара, основной метод, резервный метод, показатели таможенной стоимости товаров, финансовые гарантии, таможенное оформление, судебные решения.

ANNOTATION

In article methods for calculating customs value of goods imported to Ukraine are examined. The procedure of presenting data about cost of imported goods to determine the amount of customs duty is described. Proposed methods of solving legal disputes between the importer and the authority of revenues and duties. The major problems of customs valuation are determined and the solutions of this problem are offered.

Keywords: customs value, transaction value method, fallback method, benchmarks of customs value, financial guarantees, custom registration, judicial decisions.

Постановка проблеми. Митна вартість ввезених на територію України товарів займає важливе місце в регулюванні зовнішньоекономічної діяльності держави. Оскільки ця величина є основою для нарахування митних платежів, то її розмір суттєво впливає на суму надходжень до державного бюджету. Вважається, що визначення митної вартості товарів є однією з найбільш складних, відповідальних та суперечливих процедур у митній справі.

Особливо актуальним це питання постало з 1 січня 2016 р., коли набула чинності угода про поглиблену і всеосяжну зону вільної торгівлі між Україною та ЄС. Цей документ перед-

бачає поступове зниження тарифних ставок на товари, ввезені з країн ЄС, що приведе до зменшення дохідної частини бюджету. При цьому існує загроза штучного завищення з боку митних органів розміру митної вартості товарів, ввезених з інших країн, з метою поповнення бюджетної нестачі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем визначення та контролю митної вартості імпортованих товарів значну увагу приділяли такі вчені, як А. Аршиннікова, О. Борисенко, Б. Веденєєв, О. Короп, В. Оджиковський, С. Терещенко, С. Тоцька, Г. Хабло, І. Шинкаренко.

Виділення не вирішених раніше частин проблеми. Однак залишаються недостатньо дослідженими окремі економічні та правові аспекти процедури визначення митної вартості, зокрема: порядок дій декларанта у разі незгоди митних органів із заявленою вартістю імпортованих товарів та проблеми, які виникають під час повернення фінансових гарантій.

Метою статті є аналіз економічних та правових аспектів визначення митної вартості імпортованих товарів у сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фіскальна функція митниці стає дедалі важливішою для наповнення бюджету. Згідно з даними Державної казначейської служби України, акцизний збір, мито та ПДВ з імпорту останнім часом становить близько 30% у структурі доходів державного бюджету України (див.

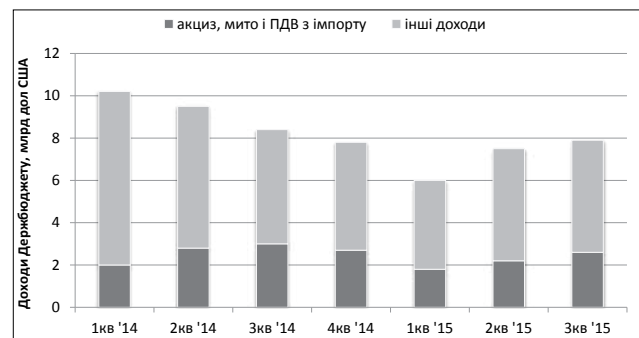

Рис. 1. Структура надходжень коштів до державного бюджету України

Джерело: [1]

рис. 1). Основою для нарахування цих податків є митна вартість товарів.

Згідно з чинним законодавством України, основним документом, що регулює діяльність держави у сфері митної справи, є Митний кодекс України (далі – МКУ). Відповідно до цього документу під митною вартістю товарів, які перевозяться через митний кордон України, розуміють ціну, яка фактично сплачена або підлягає сплаті за ці товари [2].

У МКУ також визначені конкретні методи, якими органи державної влади повинні керуватися під час визначення митної вартості товарів, а саме:

1) основний – за ціною договору (контракту) щодо товарів, які імпортуються (вартість операції);

2) другорядні:

а) за ціною договору щодо ідентичних товарів;

б) за ціною договору щодо подібних (аналогічних) товарів;

в) на основі віднімання вартості;

г) на основі додавання вартості (обчислена вартість);

г) резервний [2].

Основний метод передбачає визначення митної вартості товарів, які імпортуються, на основі ціни, що зазначена у договорі. Якщо в органі митної служби виникли обґрунтовані підстави вважати, що імпортером заявлена неповна, неправдива інформація або невірно визначена вартість товарів, то держслужбовець може відмовити в їх митному оформленні та застосувати другорядні методи. При цьому кожен наступний метод повинен застосовуватися лише тоді, якщо митна вартість товарів не може бути визначена шляхом використання попереднього методу. Якщо неможливо застосувати жоден із перерахованих методів, митна вартість визначається за резервним методом. Сутність цього методу полягає у тому, що товари оцінюються на основі світової практики, яка склалася щодо відповідних товарів, та їх вартість уже була колишнім предметом визначення.

Якщо під час проведення митного контролю орган доходів і зборів не може аргументовано довести, що заявлена декларантом митна вартість товарів є неправильною, то застосування другорядних методів її розрахунку неможливе. Тобто заявлена суб'єктом ЗЕД митна вартість має визначатися автоматично на підставі першого методу.

Однак на практиці, згідно з даними «Європейської бізнес асоціації» (European Business Association (далі – ЕВА), 40% вантажів оформлюється не за основним методом визначення митної вартості [3]. Митний орган відмовляє в застосуванні першого методу, посилаючись на те, що рівень заявленої декларантом ціни на товар суттєво відрізняється від рівня орієнтовних показників, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України «Про викорис-

тання у системі управління ризиками орієнтовних показників митної вартості товарів» від 16 вересня 2015 р. № 724 [4]. Хоча відповідно до роз'яснення Державної фіскальної служби така різниця має слугувати лише сигналом для посадових осіб митниці для більш детального аналізу зовнішньоекономічної операції і не скасовує необхідності послідовного застосування методів визначення митної вартості, згідно з Митним кодексом України. При цьому представники митного органу спочатку вимагають надання додаткових документів, що підтверджують ціну товару, а якщо вони їх не влаштовують – визначають митну вартість товару самостійно. Таким чином, використання органами доходів та зборів єдиних орієнтовних показників митної вартості товарів частково виправдовує застосування ними, як правило, шостого (резервного) методу, що порушує вимоги положень ст. 64 Митного кодексу України.

Відповідно до результатів визначення митної вартості, орган доходів та зборів приймає рішення про коригування заявленої митної вартості товарів, які ввозяться на митну територію України. У разі незгоди з цим рішенням імпортер має право на випуск товарів у вільний обіг за умови сплати митних платежів, згідно із заявленою митною вартістю товарів та надання фінансових гарантій. Тобто різниці між сумою митних платежів, обчислених на основі митної вартості товарів, заявленої імпортером, та сумою митних платежів, обчислених на основі відкоригованої митної вартості товарів, визначених митним органом [2].

Для повернення суми фінансових гарантій протягом 80 днів з дня випуску товарів декларант повинен надати органу доходів і зборів додаткові документи для підтвердження заявленої ним митної вартості товарів. Водночас, згідно з даними ЕВА, для митного оформлення більшості вантажів компанія повинна додатково подати близько 5 документів. Експерти вважають, що така кількість документів є необґрунтованою та обтяжливою для ведення бізнесу [3].

Відповідно до пп. 3 і 4 ст. 53 Митного кодексу України, на вимогу митного органу декларантами для підтвердження заявлених ними відомостей про вартість імпортованих товарів можуть додатково подаватися відомості про їх якісні та ціну, підготовлені спеціалізованими експертними організаціями [2].

При цьому, як зазначено у листі-роз'ясненні Державної митної служби від 17 листопада 2009 р. № 16/2-2/2356 [5], Держмитслужба України не веде перелік спеціалізованих експертних організацій, які мають право надавати висновки про якісні та вартісні характеристики товарів. У разі надання таких експертних висновків під час митного оформлення товарів, держорган розглядає їх, перевіряючи наявність повноважень експертних організацій відповідно до вимог законодавства.

Орган доходів і зборів розглядає подані додаткові документи і протягом 5 робочих днів з дати їх подання виносить письмове рішення щодо визнання заявленої митної вартості з урахуванням додаткових документів (скасовує рішення про коригування заявленої митної вартості) або надає обґрунтовану відмову. Тобто митний орган повертає або відмовляє у поверненні суми фінансових гарантій.

Негативне рішення органу доходів і зборів імпортер може оскаржити в судовому порядку та, ймовірно, виграти справу. Однак, згідно з даними ЕВА станом на вересень 2015 р., лише 26% підприємств скористалися цим правом [3]. Як видно із рис. 1, кількість звернень до суду в III кварталі 2015 р. значно зросла порівняно з IV кварталом 2014 р. За цей же період суттєво скоротився відсоток судових рішень проти імпортерів [6].

У листі Міністерства доходів і зборів України «Про судові спори щодо визначення (коригування) митної вартості товарів» від 7 травня 2014 р. № 10441/7/99-99-10-03-01-17 [7] зазначається, що основною причиною винесення вироків не на користь держави є відсутність

допустимих доказів щодо неможливості застосування органами митної служби першого методу визначення митної вартості. Якщо ж буде встановлено, що імпортер безпідставно не надав у повному обсязі додаткових документів, які могли б підтвердити заявлену митну вартість, то рішення митного органу про застосування інших методів визначення митної вартості товару цілком може бути визнано правомірним. При цьому таке рішення буде визнано непра-

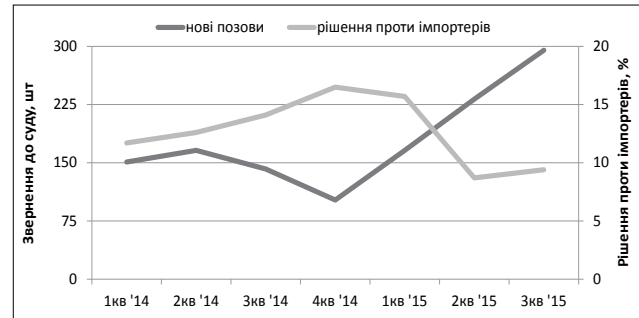

Рис. 2. Захист прав імпортерів у судах першої інстанції

Джерело: [6]

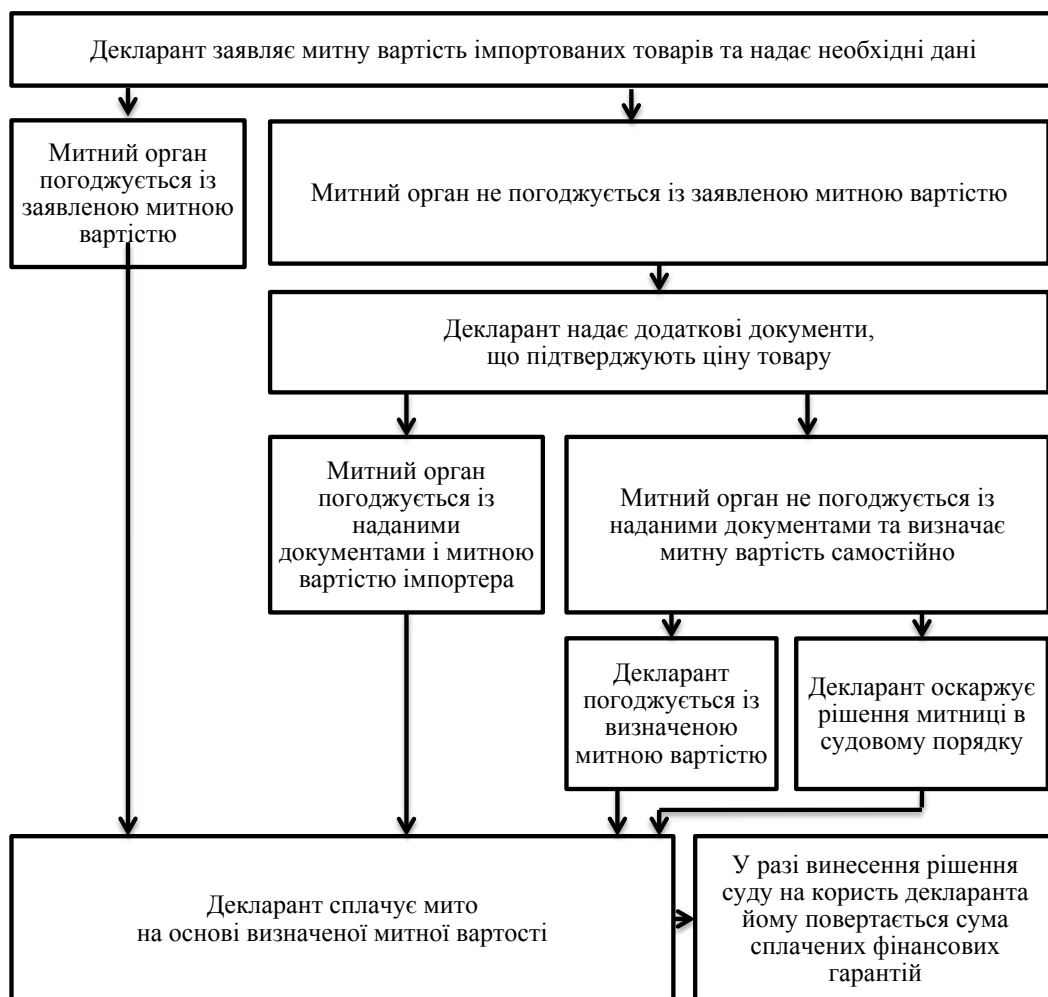

Рис. 3. Блок-схема послідовності дій декларанта у процесі подання відомостей про митну вартість імпортованих товарів

Джерело: побудовано авторами на основі [2]

вомірним у випадку, якщо митниця не зможе довести сумнівність або недостовірність інформації, яка була в документах, наданих на підтвердження митної вартості за ціною договору (див. рис. 2).

Отже, описану раніше послідовність дій декларанта у процесі подання відомостей про вартість імпортованих товарів для визначення розміру мита можна подано у вигляді блок-схеми (див. рис. 3).

Таким чином, повернення суми фінансових гарантій на митниці є завершальною стадією будь-якого успішного захисту суб'єкта ЗЕД у судовому спорі щодо митної вартості. Однак в Україні повернення переоплати стало чи не найважчим завданням у процесі захисту. Статистичні дані ЕВА свідчать, що за результатами судового оскарження рішень про коригування митної вартості лише 11% підприємств вдалося автоматично повернути надмірно сплачені мито, ПДВ, кошти, надані в якості фінансової гарантії [3].

Поточна судова практика зводиться до того, що разом з вимогами щодо скасування рішень про коригування митної вартості платники не можуть одразу висувати вимоги щодо стягнення митних платежів, переоплачених унаслідок такого коригування. Згідно із позицією Верховного суду України, після скасування судом рішення про коригування митної вартості товару платник податків повинен подати окрему заяву про повернення відповідно до встановленого порядку та дочекатись дій митниці.

На практиці навіть після скасування судом рішення про коригування митної вартості товару митниці відмовляють у задоволенні заяви про повернення суми фінансових гарантій. Таку відмову мотивують тим, що на момент подачі заяви нова митна вартість товару вважається не визначеною, а для її визначення та задля повернення переоплати потрібно здійснити повторну документальну перевірку платника. Однак, якщо ж орган доходів та зборів не зміг довести свою правоту у суді, відповідно до ч. 7 ст. 54 Митного кодексу України заявлена імпортером величина митної вартості повинна вважатися такою, що визнана автоматично.

Тому додатково контролювати та перевіряти заявлену митну вартість відповідно до закону немає потреби. По-перше, законодавчий акт не ставить повернення коштів залежно від проведення постаудит-контролю. По-друге, перевірку документів проводять не митниці, а Головні управління Державної фіскальної служби. Ці органи, у свою чергу, зазвичай відмовляють у проведенні таких процедур навіть за ініціативною платника податків, вказуючи на відсутність законодавчих підстав для повторної перевірки.

У результаті виникає замкнене коло: митниці не повертають кошти, посилаючись на необхідність проведення постаудиту, а Голо-

вні управління ДФС відмовляють у його проведенні за відсутності законодавчих підстав, тоді як реальна вартість переоплати знецінюється у декілька разів – і Україна не виключення. У нинішніх умовах імпортер змушений подавати новий позов про стягнення суми фінансових гарантій навіть після перемоги у справі про скасування судом рішення щодо коригування митної вартості товару [8].

Висновки. Таким чином, на сьогодні існують проблеми у вирішенні митних спорів щодо визначення митної вартості імпортованих товарів, а саме:

– відсутність в органів державної фіскальної служби довіри до вартості товару, зазначеної в договорі, і, як наслідок, ігнорування основного методу визначення митної вартості та необґрунтоване використання шостого (резервного методу). Частково вирішити цю проблему зможе запровадження обміну інформації та відкриття доступу до бази даних з оформлення експортних декларацій для контролю вартості товару, який експортується в Україну.

– проблема якості додаткових документів, які декларант відповідно до Митного кодексу України має надати для доведення правильності визначення митної вартості. Через відсутність у Митному кодексі України визначення поняття «експертних організацій» орган доходів і зборів під час митного оформлення товарів самостійно здійснює перевірку наявності в них відповідних повноважень і приймає рішення щодо розгляду виданих ними експертних документів. З огляду на це, на практиці органи доходів і зборів відмовляють декларантам у прийнятті наданих ними документів від експертних організацій за суто формальними ознаками. На нашу думку, необхідно законодавчо визначити критерії до експертних організацій, які уповноважені надавати характеристику про якість та ціну товарів, а також вимоги до оформлення зазначених висновків.

– повернення суб'єктам ЗЕД суми фінансових гарантій у спорах щодо митної вартості. Одним зі шляхів вирішення цього питання може стати задоволення вимог про стягнення разом зі скасуванням рішення про коригування митної вартості, що дасть змогу відновити ефективність судового захисту імпортерів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://treasury.gov.ua>.
2. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/print> 138259337310196.
3. Огляд митної сфери: оцінка поточної ситуації в митній сфері за січень – червень 2015 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://eba.com.ua/static/indices/customs/EVA_Customs_Index_10_UA_2015.pdf.
4. Про використання у системі управління ризиками ори-

- ентовних показників митної вартості товарів : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2015 р. № 724 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/724-2015-%D0%BF>.
5. Про судові спори щодо визначення (коригування) митної вартості товарів : лист Державної митної служби України від 17 листопада 2009 р. № 16/2-2/2356 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://document.ua/shodo-specializovanih-ekspertnih-organizacii-jaki-mayut-prav-doc5853.html>.
 6. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua>.
 7. Про судові спори щодо визначення (коригування) митної вартості товарів : лист Міністерства доходів і зборів України від 7 травня 2014 р. № 10441/7/99-99-10-03-01-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://profiwins.com.ua/uk/letters-and-orders/gna/4719-10441.html>.
 8. Шинкаренко І. Повернути переплату на митниці – місія нездійсненна?! / І. Шинкаренко, В. Оджиковський, О. Короп // Юридична Газета. – 2015. – № 43. – С. 14–15.
 9. Борисенко О. Митна вартість як об'єкт і інструмент державного регулювання та контролю / О. Борисенко // Вісник Національної академії державного управління. – 2009. – № 3. – С. 71–79.
 10. Веденєєв Б. Особливості визначення митної вартості товарів в умовах об'єднання податкової та митної служби / Б. Веденєєв // Наукові праці НДФІ – 2014. – № 2(67). – С. 71–79.
 11. Терещенко С. Митна вартість: сучасний стан, проблеми та шляхи розв'язання С. Терещенко, Г. Хабло // Вісник Академії митної служби України. Серія «Економіка». – 2011. – № 1(45). – С. 20–27.
 12. Тоцька С. Недоліки в системі державного контролю митної вартості в Україні / С. Тоцька, А. Аршиннікова // Вісник Академії митної служби України. Серія «Державне управління». – 2014. – № 1(10). – С. 150–158.